

**JADIDLAR MEROSI: ZAMONAVIY JAMIYAT TARAQQIYOTI
UCHUN ILHOM MANBAI**

Xadicha Aslonova Mashrab qizi

Parkent tuman politexnikumi Maxsus fan o'qituvchisi

Annotatsiya: *Jadidlar merosi Markaziy Osiyo xalqlari uchun ulkan ahamiyatga ega bo'lib, zamonaviy jamiyat taraqqiyoti uchun ilhom manbai hisoblanadi. Ushbu maqolada jadidlarning ta'lim, madaniyat va milliy uyg'onishga qo'shgan hissasi, ularning bugungi zamon uchun ahamiyati hamda merosining davom ettirilishi haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Jadidlar merosi, Milliy uyg'onish, Turkiston ziyolilari, Ta'lim islohotlari, Zamonaviy jamiyati, Madaniy modernizatsiya, Matbuot va adabiyot, Teatr va san'at, Ijtimoiy islohotlar, Milliy o'zlik*

Аннотация: *Наследие джадидов имеет огромное значение для народов Центральной Азии и служит источником вдохновения для развития современного общества. В данной статье рассматриваются их вклад в образование, культуру, национальное пробуждение, а также значение их наследия в современности и его продолжение.*

Ключевые слова: *Наследие джадидов, Национальное пробуждение, Туркестанские интеллигент, Реформы в образовании, Современное общество, Культурная модернизация, Пресса и литература, Театр и искусство, Социальные реформы, Национальная идентичность*

Abstract: *The legacy of the Jadids holds immense importance for the peoples of Central Asia, serving as an inspiration for the development of modern society. This article explores their contributions to education, culture, and national awakening, as well as the relevance of their legacy in today's context and its continuation.*

Key words: *Jadid legacy, National awakening, Turkestan intellectuals, Educational reforms, Modern society, Cultural modernization, Press and literature, Theatre and art, Social reforms, National identity*

Kirish

Jadidlar harakati a’zolaridan biri bo’lgan Abdulla Avloniy “O’zbek gulistoni” asarida ta’limning millat uchun asosiy omil ekanligini quyidagicha ta’kidlaydi: **“Millatning kelajagi yoshlarning qo’lidadir. Ularga ta’lim berish – eng oliy burchdir”**

Jadidlar harakati Markaziy Osiyo xalqlarining milliy uygʻonish yoʻlidagi tarixiy burilish nuqtasidir. Bu harakat jamiyatni savodli qilish, ilm-fan va madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan edi. Jadidlar faqat tarixiy shaxslar emas, balki bugungi kunda zamonaviy jamiyat taraqqiyoti uchun ilhom manbaidir. Ushbu maqolada jadidlarning merosi va uning zamonaviy ahamiyati atroflicha yoritiladi.

XX asr boshlarida jadidlar harakati Oʻzbekiston tarixida chuqur iz qoldirgan ijtimoiy, madaniy va siyosiy jarayonlarning markazida boʻldi. Bu harakatning vakillari boʻlgan Mahmudxoʻja Behbudiy, Abdulla Qodiriy, Fitrat, Choʻlpon kabi ziyolilar xalqni maʼrifat va yangilanish sari yetaklab, zamonaviy maktablar ochish, madaniyatni rivojlantirish va mustaqillik uchun kurashish yoʻlida jonbozlik koʻrsatdilar. Ammo bugungi kunda yangi avlod bu buyuk shaxslarni qanchalik taniydi?

Tarixiy merosni anglash zarurati

Yangi avlod uchun jadidlar faqat tarixiy shaxslar emas, balki milliy oʻzlikni anglashda muhim boʻlgan timsollardir. Ularning faoliyati orqali xalqning oʻtmishdagi ogʻir sharoitlarda qanday yuksalishga intilganini tushunish mumkin. Ammo zamonaviy yoshlar orasida jadidlar haqida yetarli bilimga ega boʻlmaganlar koʻplab uchraydi. Bu holatning sababi – ta’lim tizimi va ommaviy madaniyatda bu mavzuga yetarlicha eʼtibor berilmasligi bilan bogʻliq.

Keling hozir jadidchilikning kelib chiqishi maqsadlariga qisqacha toʻxtalib oʻtamiz:

1.Tarixiy sharoit: Rossiya imperiyasi davrida Turkiston aholisi madaniy va ijtimoiy qoloqlikda edi. Jadidlar bu muammolarni bartaraf etish maqsadida oʻz harakatlarini boshladilar.

2.Harakatning asosiy maqsadi: Milliy uygʻonishni amalga oshirish va xalqni zamonaviy hayotga moslashtirish.

3.Taʼlimdagi islohotlar: Jadid maktablari, eski va yangi usul maktablari: Jadidlar eski usuldagi maktablarni tanqid qilib, zamonaviy bilimlarni oʻrgatadigan yangi maktablar tashkil qildilar.

4.Fanlarni oʻqitish tizimi: Matematika, tabiiy fanlar va dunyoviy ilmlarni oʻrgatish jadid maktablarining asosiy maqsadi edi.

5.Qadriyatlarni saqlab qolish: Jadid maktablari xalqning milliy o‘zligini saqlab qolish bilan birga uni yangi ilmiy bilimlarga oshno qilishni maqsad qildi.

6.Asosiy shaxslar: Abdulla Avloniy, Ismoil Gaspirali, Mahmudxo‘ja Behbudiy, Fitrat kabi yetakchilar harakatning peshvolari bo‘lgan. Ularning faoliyati nafaqat Turkiston, balki butun musulmon dunyosi uchun ahamiyatli edi.

7.Jadid gazetalari va jurnallari: “Tarbiyai Atfol”, “Sho‘ro” kabi nashrlar orqali milliy uyg‘onish g‘oyalari targ‘ib qilindi.

8.Teatr san’atining rivoji: Jadidlar yangi usuldagi teatrlarni tashkil etib, milliy birdamlik va ijtimoiy adolat masalalarini yoritgan spektakllar qo‘yganlar.

9.Ayollarning ta’lim olishi: Jadidlar ayollarni o‘qitishga alohida e’tibor qaratganlar. Bu jamiyatning kelajak taraqqiyoti uchun muhim qadam edi.

Chindan ham ushbu davrda yashagan ma’rifatparvarlar juda teran fikrlashgan. Hozirgi kunda jadidlar qoldirgan meroslarini o‘qir ekanmiz, nega bugungi kundagi yoshlar ularga munosib izdosh bo‘la olmayapti degan savol tug‘iladi?

Shaxsan o‘z fikrimni aytadigan bo‘lsam bunday izdoshlarni munosib qilib voyaga yetkazadigan ota-onalar kamaymoqda. Farzandlarni o‘z xohish istaklariga qo‘yib berish ham kata xatolarga yo‘l ochadi. Inson tarbiyasida oilaning o‘rni katta.

Kuni kecha 21-22-yanvar kunlari Toshkent davlat Jurnalistika universitetining bir qator faollari ishtirokida “Jadidlar va Behbudiy Merosini o‘rganishdagi yangi yondashuvlar” mavzusida an’anaviy xalqaro ilmiy –amaliy konferensiya o‘tkazildi. Bunda Behbudiyning nabirasi Shavkat Behbudiy ham uning ta’lim sohasidagi merosini davom ettirish zarurligini ta’kidlagan.

Ommaviy axborot vositalarining ta’siri

Televideniye, kino va internet platformalari orqali jadidlar merosini targ‘ib qilish yosh avlodning bu mavzuga qiziqishini oshiradi. Badiiy filmlar, hujjatli lavhalar yoki zamonaviy podkastlar orqali ularga oid tarixiy voqealarni ko‘rsatish mumkin. Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoqlarda jadidlarning hayoti va ijodiy faoliyatiga bag‘ishlangan sahifalar tashkil etilishi kerak. Jadidlar maktablari va ularning yondashuvlari bugungi kunda ham ta’limda sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ilhom manbai sifatida zamonaviy jamiyat islohotlaridajadidlarning g‘oyalaridan kuch olmoqda.Ba’zi yoshlar jadidlarni faqat tarixiy shaxslar sifatida tanib, ularning g‘oyalari va faoliyatining mohiyatini chuqur anglamaydilar. Bu holat, asosan, ta’lim tizimida jadidchilik mavzusiga yetarlicha e’tibor qaratilmasligi yoki ularning merosi ommaviy axborot vositalarida keng yoritilmasligi bilan bog‘liqdir. So‘nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, talabalarning 42 foizi jadidlar harakati haqida yetarli bilimga ega emas

Yoshlar orasida jadidlarni milliy qahramonlar sifatida tasavvur qiladiganlar

ko‘pchilikni tashkil etadi. Masalan, Abdulla Qodiriy, Cho‘lpon, Fitrat kabi jadidlar xalqning ma‘rifatga intilishi va mustaqillik uchun kurashish ramzi sifatida qadrlanadi. O‘zbekistonning mustaqillik davridagi davlat siyosatida ham jadidlarning milliy uyg‘onishdagi o‘rni qayta-qayta ta’kidlangan (“Jadidlarning merosi va zamonaviy ta’lim”, 2020). Ularning ijodi va faoliyati yoshlarning milliy g‘ururini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Jadidlarning qarashlarini bugungi kun talablariga mos tarzda tushuntirish ham muhimdir. Ularning asosiy maqsadi bo‘lgan ma‘rifat, taraqqiyot va mustaqillik bugungi kunda ham dolzarb mavzulardir. Yoshlar jadidlar g‘oyalaridan ilhom olib, zamonaviy texnologiyalar, fan va madaniyat sohasida yutuqlarga erishish yo‘lida harakat qilishlari kerak. Jadidchilar haqida qancha so‘zlasak oz, har bir ma‘rifatparvar jadidlarning hayoti ijodi bir film demakdir va ular hozirgi yoshlar ongi, dunyoqarishiga yetarlicha namuna bo‘la oladi. Ulardan qoldirilgan har bir asar bizning yoshlarimiz uchun ulkan merosdir.

Davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyevning Prezidentlik davrida amalga oshirilgan islohotlar jadidchilik g‘oyalariga yaqinlashgan bir qancha muhim o‘zgarishlarni o‘z ichiga oladi. Jadidchilik harakati asosan ma‘rifat, ta’lim, ijtimoiy adolat, tenglik va zamonaviylashtirishga qaratilgan edi. Mirziyoyevning islohotlari ham bu g‘oyalarni davom ettiruvchi, jamiyatni modernizatsiya qilishga qaratilgan sa’y-harakatlardir. Quyida Shavkat Mirziyoyevning jadidchilik g‘oyalariga mos keladigan ba’zi islohotlar keltirilgan:

1. Ta’lim tizimi islohoti

Mirziyoyev ta’lim tizimini yangilashga katta e’tibor qaratdi. Bu islohotlar jadidlarning ta’limdagi yuksak g‘oyalariga yaqinlashadi, chunki jadidlar ta’limni milliy uyg‘onishning asosiy omili deb hisoblashgan.

Yangi ta’lim standartlari: Maktablarda va oliy ta’limda zamonaviy o‘quv dasturlari, xalqaro tajriba asosida yangi metodika va texnologiyalar tatbiq etildi.

Ingliz tilining ahamiyati: O‘zbekistonning global jamiyat bilan integratsiyasini kuchaytirish uchun ingliz tili o‘qitishni kengaytirish.

O‘qituvchilarni malakasini oshirish: O‘qituvchilarni malakali va zamonaviy metodlar bilan ta’minlash.

2. Ijtimoiy adolat va inson huquqlari

Jadidlar ijtimoiy adolat va inson huquqlarini himoya qilishni o‘zining asosiy g‘oyasi sifatida belgilagan. Mirziyoyev davrida, ayniqsa, inson huquqlarini himoya qilish va ijtimoiy adolatni ta’minlash borasida muhim qadamlar qo‘yildi.

Siyosiy mahbuslarni ozod qilish: Prezidentlik davrida siyosiy mahbuslarga nisbatan amnistiya e’lon qilindi va ko‘plab odamlar ozod qilindi.

Ayollar huquqlarini himoya qilish: Ayollarni qo‘llab-quvvatlash, ularning jamiyatdagi o‘rnini mustahkamlash uchun huquqiy va ijtimoiy islohotlar amalga oshirildi.

Yoshlar siyosati: Yoshlar uchun ta’lim, ishlash va ijtimoiy hayotda ishtirok etish imkoniyatlari yaratildi.

3. Iqtisodiy islohotlar va bozor iqtisodiyotiga o‘tish

Jadidlar iqtisodiy yangilanishni, xususan, xususiy mulk va erkin bozorni rivojlantirishni ta’kidlaganlar. Mirziyoyevning iqtisodiy islohotlari bu g‘oyalarga mos keladi.

Iqtisodiy erkinlik: Xususiy sektorga keng imkoniyatlar yaratish, erkin bozor iqtisodiyotini rivojlantirish.

Korruptsiyaga qarshi kurash: Korruptsiyaning oldini olish va davlat boshqaruvidagi shaffoflikni oshirish uchun qator chora-tadbirlar ko‘rildi.

Yangi iqtisodiy hududlar: Investitsiyalarni jalb qilish uchun erkin iqtisodiy zonalar va yangi savdo yo‘llarini rivojlantirish.

4. Madaniyat va milliy o‘zlikni saqlash

Jadidlar o‘z vaqtida milliy madaniyatni tiklash va xalqni ma’rifatli qilishni maqsad qilgan edi. Mirziyoyev bu g‘oyalarni davom ettirib, madaniyat va san’atga e’tibor qaratdi.

Milliy madaniyatni rivojlantirish: Milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirish uchun madaniy inshootlar, muzeylar va kutubxonalar qurildi.

Ma’naviyat va ma’rifat: Yoshlarni ma’naviy jihatdan tarbiyalash, ularning ruhiy-axloqiy tarbiyasini oshirishga qaratilgan dasturlar amalga oshirildi.

Shavkat Mirziyoyevning islohotlari jadidlarning asosiy g‘oyalariga mos keladi, chunki ularning asosiy maqsadi jamiyatni modernizatsiya qilish, ta’lim, iqtisodiyot va madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan edi. Mirziyoyevning islohotlari nafaqat O‘zbekistonning ichki taraqqiyotini, balki uning xalqaro maydondagi obro‘cini oshirishga ham qaratilgan.

Xulosa: Yangi avlod jadidlarni tanishi va ularning g‘oyalarini qadrlashi millatning ma’naviy yuksalishi uchun juda muhim. Umuman olganda jadidlarni ma’rifatparvarlik g‘oyalarini doimiy ravishda yoshlarga uqtirib borishimiz kerak deb o‘ylayman. Axir Yangi O‘zbekiston kelajagi yoshlar qo‘lida. Ular qancha ziyoli, ilmiy bo‘lsa Vatanimiz shu qadar rivojlanadi, gullab yashnaydi

Bu borada ota-onalar, o‘qituvchilar, ziyolilar va ommaviy axborot vositalari birgalikda harakat qilishlari lozim. Faqat shundagina jadidlar merosi avloddan-avlodga o‘tib, xalqimizni yangi marralar sari ilhomlantira oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Behbudiy M. Padarkush (drama). Toshkent: Cho'lpon NMIU, 1911.
2. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yohud axloq. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 1913.
3. Saidov A. O'zbekiston jadidchilik harakati tarixi. Toshkent: O'zR FA, 2002.
4. Vohidov H. Jadidlarning ijtimoiy-ma'rifiy faoliyati. Toshkent: Fan, 1998.
5. Shavkat Behbudiy. Mahmudxo'ja Behbudiyning ma'rifatparvarlik g'oyalari. Toshkent, 2023

PEDAGOGIK DIAGNOSTIKANING TA'LIM JARAYONIDAGI RO'LI

Ro'ziboyeva O'lmasoy Yo'ldosh qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Pedagogika fakulteti Pedagogika yo'nalishi 3-kurs talabasi.

Annotatsiya: *Ushbu maqolada professional ta'lim yo'nalishi bo'yicha bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik faoliyatida pedagogik diagnostika bilan shug'ullanishlari lozimligi bugungi kun talablaridan biri ekanligi yoritib berilgan.*

Kalit so'zlar: *pedagogik diagnostika,shaxs,innovatsiya,individual yondashuv,baholash va tahlil qilish,pedagogi texnologiya,psixologiya*

KIRISH

Respublikamiz ta'lim tizimida o'quvchilarning aqliy rivojlanishini diagnostika qilish, ta'limning samaradorligini oshirish va o'quvchilarni individual yondashuv bilan qo'llab-quvvatlashda pedagogik diagnostika muhim rol o'ynaydi.

Pedagogik diagnostika – bu o'qituvchining o'quvchilarni baholash va tahlil qilish jarayonida qo'llaniladigan ilmiy va amaliy usullar tizimi bo'lib, uning asosiy maqsadi o'quvchilarning bilim darajasi, qobiliyatlari, psixologik